

JUHLAJULKAISU

**SUOMALAINEN
LAKIMIESYHDISTYS**

1898 · 22/10 · 1948

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

TOIMITUSKUNTA:

AARNE REKOLA

V. MERIKOSKI

TAUNO TIRKKONEN

ILMARI MELANDER

TYRVÄÄN KIRJAPAINO OY - VAMMALA 1948

ISSN 0356-7222

ISBN 978-951-855-702-2 (PDF)

Eino J. Ahla

Kirkkohallitus ja laajennettu piispainkokous

I. Kirkon oman keskushallituksen, kirkkohallituksen, ja uuden edustuselimen, laajennetun piispainkokouksen perustaminen 27 p:nä huhtikuuta 1944 annetulla lailla voimaansaatetuilla kirkkolain muutoksilla merkitsi huomattavaa kehitysvaihetta Suomen ev.-luth. kansankirkon hallinnon järjestysmuodossa. Tämä lainsäädäntö, johon maallikkopiireissä lienee kiinnitetty melko vähän huomiota, on pitkän lähes puolivuosisataa kestäneen kehityksen tulos.

Kirkkolailla, jonka Suomen valtiosäädyt hyväksyivät v:n 1867 valtiopäivillä ja joka annettiin lakina 6 p:nä joulukuuta 1869, luotiin kirkon oma uusi edustuselin, »yleinen kirkolliskokous» (KL 450—461 §),¹ jossa ovat sekä papiston että kirkon maallikoiden edustajat ynnä lisäksi joukko niin sanottuja virallisia edustajia yliopistosta ja korkeimmista tuomioistuimista. Tälle edustuselimelle, jonka oli määrä alkuaan kokoontua joka kymmenes vuosi ja joka nykyään kokoontuu varsinaisiin kokouksiin joka viides vuosi (KL 450 §, muut. 5/12 1944), uskottiin mm yksinomainen aloiteoikeus kirkkolain säätämistä koskeissa asioissa, siten että kirkolliskokouksen ehdotukset ovat alistettavat valtakunnan varsinaisten lainsäädäntöelinten lopullisesti hyväksyttäviksi ja vahvistettaviksi (KL 14 ja 455 §).² Merkille pantavaa on, että kirkolliskokous lopullisesti, siis

¹ Niistä näkökohdista ja perusteista, joihin kirkkolakia valmistanut komitea nojautui ehdottaessaan tämän uuden elimen perustamista, on komitea esittänyt laajahkon selostuksen mietinnössään. Ks. Förslag till Kyrkolag... jämte motiver 1863 s. 214—244. Vrt. myös L. Ingman, Kirkkolainsäädäntö Suomessa jälkeen v. 1870 s. 14 ss.

² Vrt. Erich, Valtio-oikeus I s. 326 ja II s. 310—314, Sama, JFT 1924 s. 92, Herman-son, Valtiosäätö 2 p. s. 152 ss., Sama, JFT 1929 s. 81—95, Ståhlberg, Hallinto-oikeus II s. 506—510, Puhakka, Lm 1928 s. 227 ss., Hakki, Perustuslait s. 466—468, Kaira, Kirkkolain

ilman valtion elinten myötävaikutusta, päättää virsi- ja evankeliumikirjan, kirkkokäsikirjan, katkismuksen ja raamatunkäännöksen käytettäväksi ottamisesta (n.s. *jus in sacra*) (455 §). Edelleen on kirkolliskokouksen lausunto hankittava eräistä valtion lainsäädännön alaan kuuluvista asioista (14 ja 455 §, verr. 447 §:ään)³ ja kirkolliskokouksella on oikeus näistä asioista tehdä esityksiä ja lausua toivomuksia. Kirkkolain luoma järjestys on turvattu perustuslain säännöksellä, kun HM 83 §:n 1 mom:ssa säädetään: »Evanke-lisluterilaisen kirkon järjestysmuodosta ja hallinnosta säädetään kirkkolai-sa» ja VJ 31 §:ään on otettu viittaus: »Kirkkolain säätämisestä on voi-massa, mitä siitä erikseen on säädetty».⁴

II. Hallinnon alalla ei kirkkolaki sensijaan aikaansaanut yhtenäisyyttä eikä keskitystä.⁵ Kirkko jakautui alueellisiin hiippakuntiin, joiden joh-dossa ovat piispat (KL 356—384 §) ja tuomiokapitulit (KL 385—427 §). Kun kirkollinen elämä ja harrastus maassamme viime vuosisadan lopulla vilkastui, kävi yhteyden puute eri hiippakuntahallituksien kesken tuntu-vaksi. Ratkaisut ja toimenpiteet samankaltaisissa asioissa saattoivat käy-

säätämisestä, Lm 1941 s. 693 ss., *Ingman*, Kirkkolainsäädäntö Suomessa jälkeen v. 1870 s. 5—49 sekä *Ahla*, asiantunt. laus., liitteenä v:n 1938 vp:ien suuren valiok. miet:ssä n:o 97.

Vaikkakin aloiteoikeus kirkkolakiasioissa on yksinomaan kirkolliskokouksella ja lain-säädäntökompetenssi siten jakautuu kirkolliskokouksen ja valtion lainsäädäntöelinten kesken, on kirkkolainsäädäntö luonteeltaan valtion lainsäädäntöä, joskin erikoisluontoista, kvalifioitua. Kirkkolaki on muodollisessa mielessä valtion laki, mutta aineellisessa mie-lessä kirkon laki, se kun koskee kirkon asioita ja tulee sovellettavaksi kirkon piirissä. Vrt. *Erich*, JFT 1924 s. 92, *Kaira*, Lm 1941 s. 719 ja *Ahla*, ed. main. astunt. laus. s. 8.

³ Ks. *Hermanson*, Lausuntoja ja mietintöjä s. 32—33 ja *Puhakka*, Lm 1928 s. 233—235. — Kirkolliskokouksen lausunto ei ole sitova, vaan on se luonteeltaan neuvoa antava. Lausunto, jotta sillä voisi olla asiallista merkitystä, on hankittava ennenkuin asia jätetään eduskunnan käsiteltäväksi. — Kun kirkolliskokouksen lausunto on määrätty eräistä lain-säädäntöasioista hankittavaksi, merkitsee lausunnon pyytämättä jättäminen kirkollisko-kouksen oikeuden loukkaamista ja oikeusjärjestyksestä poikkeamista. Tällainen virheel-linen menettely ei kuitenkaan tee lainsäädäntötointa pätemättömäksi. Vrt. *Puhakka*, Lm 1928 s. 235.

⁴ Kysymykseen voidaan kirkon oikeutta myötävaikuttaa kirkkolainsäädäntöön syr-jäyttää perustuslainsäätämisyjärjestyksessä ilman kirkolliskokouksen aloitetta on vastat-tava kieltävästi. Näin *Hermanson*, Lausuntoja ja mietintöjä, s. 490—492 sekä *Kaira*, Perustuslainsäädännön täysivaltaisuus, Valtiotieteellisen yhdistyksen vuosikirja 1947, s. 87—90.

⁵ Kun kirkkolakikomitea ehdotti ylimmän hallitusvallan kirkossa uskottavaksi edel-leen maan hallitukselle (KL 14 §), huomautti se, että tätä ehdotusta voidaan pitää epä-johdonmukaisuutena tai puolinaisuutena. Komitea puolustautui sillä, ettei se tahtonut ehdottaa liian äkillisiä muutoksia. Ks. *Förslag till Kyrkolag*, 1863, s. 135 ja 245.

dä eri suuntiin. Asiain tilan korjaamiseksi Kuopion synodaalikokous v. 1890 päätti esittää kirkolliskokoukselle ehdotuksen, että eri virasto syn-tyisi, »joka ylinnä valvoo kirkon oloja ja hoitaa kirkon yhteisiä asioita». Samalla pidettiin suotavana, että kokouksia eri tuomiokapitulien kesken toimeenpantaisiin yhdenmukaisuuden aikaansaamiseksi. Silloisissa valtiollisissa oloissa ei kuitenkaan katsottu voitavan ryhtyä kehittämään ky-symystä itsenäisen ylimmän hallintoelimen perustamisesta, vaan tyydyt-tiin suunnittelemaan yhteistoimintaa tuomiokapitulien kesken.

Seuraavassa, v:n 1898 kirkolliskokouksessa hyväksyttiin kirkkola-kiin otettavaksi säännökset piispainkokouksesta (KL 462—465 §), vaikka ne valtiollisista syistä annettiin eduskunnan käsiteltäviksi ja saivat hallitsijan vahvistuksen vasta v. 1908. Kirkolliskokouksen päätök-sen taustaa valaisevat kirkkolakivaliokunnan esittämät näkökohdat. Va-liokunta⁶ lausui, että suurempi yhdenmukaisuus kirkon ja sen elämän johtamisessa oli välttämättä tarpeen. Sekä kirkon sisäisen hallinnon ja hoidon alalla että myös sen suhteessa valtioon esiintyy useita monasti vai-keasti selvitettäviä asianhaaroja, joista ei ole eikä voikaan olla varmoja lakisäännöksiä, jonka vuoksi oli suureksi hyödyksi, jos hiippakuntain joh-tohenkilöt kokoontuivat keskinäiseen neuvotteluun.

Piispainkokouksen,⁷ johon osallistuivat piispat ja kustakin tuomiokapi-tulista yksi asessori, jonka tuomiokapituli siihen valitsee, tuli kerran vuo-nessa, tai milloin asian tärkeys sitä vaatii useammin, kokoontua neuvotte-lemaan hiippakuntahallintoa ja -hoitoa koskevista asioista (462 §).

Piispainkokouksen neuvottelevaa luonnetta korostettiin nimenomaan ottamalla kirkkolakiin (462 § 4 mom.) säännös siitä, että piispainkokouk-sella ei ole minkäänlaista valtaa tuomiokapitulien yli eikä se saa myöskään tehdä mitään piispaa tai tuomiokapitulia sitovaa päätöstä asioissa, jotka kirkkolaissa on annettu piispan tai tuomiokapitulin toimitettaviksi. Valta ryhtyä varsinaisiin toimenpiteisiin oli piispankokouksella ainoastaan eräissä kirkolliskokousten valmisteluun ja niiden päätösten toimeenpanemiseen kuuluvissa asioissa.

⁶ Ks. san. valiok. miet. N:o 15, s. 3.

⁷ Kun 5/12 1941 annetulla lailla KL:iin lisättiin säännökset sotilaspapistosta ja sen johtajasta kenttäpiispasta (13 ja 154 a §), annettiin kenttäpiispalle myös oikeus osallistua piispainkokoukseen (462 §) ja kirkolliskokoukseen (451 §).

Vaikka piispainkokous täten oli neuvotteleva elin, johti kehitys, osaksi käytännön kautta osaksi jopa nimenomaisilla lainsäännöksillä siihen, että piispainkokouksesta muodostui eräänlainen kirkon yhteinen hallintoelin.⁸ Niinpä piispainkokous asetti komiteoita ja hankki erilaisia selvityksiä. Kun kirkon keskusrahasto perustettiin 5 p:nä joulukuuta 1941 annetulla yleisellä lailla ja samana päivänä kirkkolakiin tehdyillä muutoksilla (KL 10 § 2 mom., 479 ja 480 §), oli pakko muun kirkollisen keskuselimen puutteessa uskoa eräitä puhtaita hallintotehtäviä piispainkokoukselle.

III. Ajatus kirkon oman keskushallituksen aikaansaamisesta joutui uuteen vaiheeseen niiden tapausten yhteydessä, jotka johtivat maamme itsenäistymiseen. V:n 1918 kirkolliskokouksessa näytti tulevaisuuden kuva kirkon kannalta varsin synkältä. Oli esitetty vaatimus valtion ja kirkon erosta ja vihamielistä mielialaa kirkkoa vastaan oli voimakkaasti lietsottu. Näissä oloissa tehtiin kirkolliskokouksessa kaksi aloitetta, joista toisessa ehdotettiin uuden keskusviraston perustamista ja toisessa piispainkokouksen muodostamista, täydennettynä uusilla jäsenillä, keskuselimeksi. Kirkkolakikomitea sai tehtäväkseen ehdottaa kirkkolakiin suunnitellun kirkollisen keskushallituksen edellyttämiä muutoksia.⁹ Kirkkolakikomitea¹⁰ päätyi ehdottamaan itsenäisen viraston, kirkkohallituksen perustamista. Ehdotuksen mukaan arkkipiispa olisi ollut puheenjohtajana ja jäseninä viisi kirkkoneuvosta, joiksi tasavallan presidentti olisi nimittänyt yhden kokeneen lakimiehen ja kirkolliskokous neljä muuta jäsentä, kaksi pappia ja kaksi maallikkoa. Kirkkohallituksen toimivalta olisi ulottunut sekä hengellisiin että taloudellisiin asioihin. Lisäksi se olisi ollut lainkäyttöelin: ylempi oikeusaste pappien ja kanttorien käytös- ja virkavirheitä koskevista asioista sekä muutoksenhakuaste kirkollisissa hallintoasioissa. Kirkkohallituksen kustannukset oli tarkoitettu suureksi osaksi suoritettaviksi valtion varoista. Kirkolliskokous v:nä 1923 hyväksyi kirkkolakikomitean ehdotukset eräin muutoksin, joista oleellisin oli se, että piispainkokouksesta, täydennettynä maallikoilla, olisi muodostettu neuvottelukunta, joka yhdessä kirkkohallituksen kanssa olisi kokoontunut neuvottelemaan kirkon hallinnosta ja hoidosta.

⁸ Vrt. G. O. Rosenqvist, *Finlands kyrka i det senaste halvseklens brytningstider* (1946), s. 99—100 ja 103.

⁹ Vrt. yleisen valmistusvaliokunnan miet. n:o 19.

¹⁰ Komitean miet., s. 6—78. (V:n 1923 kirkk.kok. asiakirjoissa: pöytäk. liitteet.)

Kirkkohallitus ja laajennettu piispainkokous

Maan hallitus ei kuitenkaan kustannusten vuoksi antanut asiassa esitystä eduskunnalle ja ilmoitti tästä v:n 1928 kirkolliskokoukselle, sekä siten edelleen v:n 1933 kirkolliskokoukselle, että kysymys oli jätetty lopullisesti raukeamaan. Tämän jälkeen tehtiin v:n 1933 kirkolliskokouksessa taas kaksi aloitetta asian ratkaisemiseksi. Toisessa ehdotettiin kehityksen aikaansaamista laajentamalla piispainkokousta, kun toisessa taas ehdotettiin itsenäistä kirkkohallitusta, joskin paljon pienempänä kuin v:n 1923 ehdotuksen mukaan. V:n 1938 kirkolliskokoukselle antamassaan mietinnössä kirkkolakikomitea¹¹ taas puolsi itsenäistä kirkkohallitusta, mutta kustannusten supistamiseksi ehdotti, että kirkkohallituksen jäsenet, lukumäärältään kuusi, arkkipiispan toimiessa puheenjohtajana, hoitaisivat tehtäviensä jonkin muun vakinaisen viran ohella samaan tapaan kuin virkalylioikeuden jäsenet, ja että heidät määrättäisiin vain viideksi vuodeksi. Kirkkohallituksen toimivallan komitea ehdotti pääpiirtein samanlaiseksi kuin se oli v:n 1923 ehdotuksessa. V:n 1938 kirkolliskokouksessa tehtiin ehdotusta vastaan eri näkökohtiin perustuvia huomautuksia. Katsottiin, ettei kirkkohallitus voisi toimia tyydyttävästi, ei varsinkaan lainkäyttöasioissa, kun sillä ei olisi vakinaisia jäseniä. Vaikka kirkolliskokous ei hyväksynyt kirkkolakikomitean ehdotusta, ei asiaa kuitenkaan jätetty raukeamaan, vaan asia annettiin vielä kerran kirkkolakikomitealle, jonka tuli, valmistaessaan uutta ehdotusta, ottaa huomioon kirkolliskokouksessa esitetyt näkökohdat.¹²

Asia joutui nyt viimeiseen valmisteluvaiheeseen, joka lopulta johti, tosin monien sovittelujen jälkeen, lopulliseen lainsäädäntötoimeen. V:n 1938 kirkolliskokouksen asettama kirkkolakikomitea¹³ omaksui taas sen käsityksen, että ajatus siitä, että piispainkokouksesta joko sellaisenaan tai jottenkin muodosteltuna tehtäisiin kirkon korkein hallituselin, oli hylättävä. Kirkkohallitusta ei voitu tyydyttävästi järjestää piispainkokouksen pohjalta, vaan sitä varten oli luotava aivan itsenäinen elin, lausui komitea. Komitea näki kuitenkin vartenotettavaa siinä ajatuksessa, joka oli esitetty koko asian valmistelun aikana, että piispainkokous olisi oleva se runko, jonka ympärille keskushallitus rakennettaisiin. Komitea päätyi

¹¹ Miet. s. 119—175.

¹² V. 1938 kirkk.kok. kirkkolakivaliok. mietintö n:o 21 ja kirkk.kok. pöytäk. s. 667—683.

¹³ Kom. miet. s. 142—195.

ehdottamaan, että kirkkohallituksen rinnalla olisi lisätty kirkkohallitus niminen neuvottelukunta, jonka muodostaisivat kaikki ne, jotka muodostavat piispainkokouksen sekä lisäksi kaksi kirkolliskokouksen valitsemaa maallikkoa kustakin hiippakunnasta. Kirkkohallituksen tehtäviin nähden komitea oli periaatteessa sitä mieltä, että kirkkohallituksen valtapiiiriin olisi sisällytettävä kirkon koko toiminta sekä hengellinen että hallinnollinen. »Mutta kun nähtävästi jyrkkä kiinnipitäminen tästä alkuperäisestä ohjelmasta jälleen vaarantaisi tämän nykyään erittäin tarpeellisen kirkollisen elimen muodostamista», komitea päätyi siihen, että kirkkohallituksen tehtävät rajoitettaisiin hallinnollisiin ja taloudellisiin asioihin. Toisessakin suhteessa komitea rajoitti kirkkohallituksen toimivaltaa, poistaen siitä kaikki ne asiat, joissa kirkkohallitus tulisi toimimaan tuomioistuimena. Kirkkohallituksen kokoonpanoon nähden komitea ehdotti, että hallituksessa olisi viisi jäsentä, presidentti viraston päällikkönä, sekä neljä kirkkoneuvosta, joista kuitenkin kaksi hoitaisi toimiaan sivutoimina.

Kirkkolakikomitean ehdotus herätti kirkollisissa piireissä vilkasta keskustelua. Erikoisesti pappispiireissä esiintyi vastustusta, piispallisella johdolla,¹⁴ vaikka toisenlaisiakin mielipiteitä esitettiin. Maallikoiden suhtautuminen oli yleensä periaatteessa myönteinen.

Asian tullessa käsiteltäväksi v:n 1943 kirkolliskokouksessa tehtiin maallikkotaholta ehdotus erityisen valiokunnan, kirkkohallitusvaliokunnan asettamisesta käsittelemään yksinomaan tätä asiaa. Ehdotus hyväksyttiin ja siihen valittiin jäseniksi sekä niitä, jotka olivat esiintyneet kirkkohallituksen ehdottajina ja puoltajina että vastustajien huomattavia edustajia. Kolmen viikon uurastuksen jälkeen saattoi valiokunta esittää mietintönsä (miet. N:o 1), joka yllättävästi oli yksimielisesti myönteinen. Mietintö, joka oli sitkeiden sovittelujen¹⁵ tulos, rakentui useissa pääkohdissa

¹⁴ Arvostelevia ja vastustavia lausuntoja esittivät piispat A. Lehtonen, Näkökohtia kirkkohallituksen perusteluista. (Teol. Aikakauskirja 1942, s. 223 ss. ja 335 ss.) ja E. Sormunen, Kirkkohallitusta koskeva lakiehdotus. (Teol. Aikakauskirja 1943, s. 71 ss.) — Ehdotuksen puolesta esitti näkökohtia P. Virkkunen, Keskustelua kirkkohallituksesta. (Teol. Aikakauskirja 1943, s. 242 ss.)

¹⁵ Valiokunnan puheenjohtaja oikeusneuvos J. Saloheimo lausui kirkolliskokouksen täysistunnossa m.m. (ks. Pöytäk. s. 468): »Kun... asiaa ryhdyttiin valiokunnassa käsittelemään, näytti ensin siltä, että eri ajatussuunnat olivat niin kaukana toisistaan, ettei mitään yhteistä esitystä voisi syntyä. Komitean mietintöä alettiin kumminkin yhdessä yksityiskohtaisesti läpikäydä ja tutkia, millainen esitys sen pohjalta voisi syntyä. Jo sil-

Kirkkohallitus ja laajennettu piispainkokous

kirkkolakikomitean ehdotuksille, mutta toisaalta sisälsi myös muutoksia oleellisissa kohdin. Viimeksi mainituista on mainittava mm., että kirkkohallitukseen asetettiin piispallinen johto, että kirkkohallituksen toimivaltaa vieläkin rajoitettiin ja että komitean ehdottamaa lisättyä kirkkohallitusta vastaava elin, laajennettu piispainkokous, joka komitean ehdotuksen mukaan oli pääasiallisesti neuvotteleva elin, muodostettiin asioita käsitteleväksi ja päättäväksi elimeksi, joka, kirkkohallituksen yläpuolella ollen, valitsee kirkkohallituksen jäsenet, valvoo kirkkohallituksen toimintaa ja antaa sille tarpeellisia toimintaohjeita. Täten episkopaalinen vaikutus huomattavasti lisääntyi.

Kirkolliskokous hyväksyi¹⁶ valiokunnan ehdotuksen parilla vähäisellä muutoksella 87 äänellä 19 ääntä vastaan, joten KL 456 §:n 3 mom:ssa vaadittu 3/4 äänten enemmistö oli saavutettu. Kirkolliskokouksen päättämät kirkkolain muutokset saatettiin, sittenkun eduskunta oli ne hyväksynyt, voimaan 27 p:nä huhtikuuta 1944 annetulla lailla. Laajennettu piispainkokous, jonka maallikkojäsenet kirkolliskokous oli valinnut siltä varalta, että kirkkohallitusta koskevat lain muutokset tulivat vahvistetuiksi, kokoontui ensi kerran 17 päivänä toukokuuta 1944 ja valitsi¹⁷ tällöin kirkkohallituksen jäsenet ja vahvasti palkkaukset. Kirkkohallitus aloitti toimintansa 1 päivänä elokuuta 1944,^{17a} niinkuin KL 465 § edellyttää. Toisessa kokouksessaan 13—14 p:nä joulukuuta 1944 laaj. piispainkokous hyväksyi laaj. piispainkokouksen ja kirkkohallituksen työjärjestykset sekä kirkon keskusrahaston ohjesäännön.

loin havaittiin, etteivät keskusteluissa mainitut eri linjat, n.s. piispainkokouslinja ja kirkkolakikomitean edustama kirkkohallituslinja olleetkaan niin suuressa määrin toistensa vastakohtia, etteikö niitä voisi suunnata kulkemaan yhdessä kummankaan puolen tarvitsematta luopua mistään sellaisesta, mitä piti oleellisesti tärkeänä. Kun tämä oli todettu, alkoi työ valiokunnassa sujua vapautuneesti... Kun valiokunnassa oli tultu siihen käsitykseen, että keskuselimen puute oli havaittavissa varsinkin kirkon taloudellisten ja hallinnollisten asiain hoidossa, päätettiin, että suunnitellun viraston toiminta oli rajoitettava tällaisiin asioihin. Samoin oltiin yksimielisiä siitä, että tällaiselle virastolle oli perinteiden mukaisesti säilytettävä piispallinen johto. Myös voitiin helposti sopia siitä, että tämän viraston yläpuolelle oli piispankokousta laajentamalla luotava elin, jolle voitiin uskoa eräiden hengellistenkin asiain ylijohdo.» — Lopullinen käsittely valiokunnassa tapahtui 6-miehisen jaoston valmistaman lakiehdotuksen pohjalla. Jaoston käytettävissä ollut aika oli tehtävän vaikeuteen nähden valitettavan rajoitettu.

¹⁶ V. 1943 kirkkok. pöytäk., s. 664. Vrt. myös kirkkohallitusvaliok. miet. n:o 1a.

¹⁷ Laaj. piisp. kokouksen pain. pöytäk., s. 7 ja 4—6.

^{17a} Vrt. Eino J. Ahla, Kirkkohallitus aloittaa toimintansa. Kotimaa 1/8 44 n:o 57.

IV. Edellä esitetty laajahko katsaus kirkkohallituksen ja laaj. piispainkokouksen syntyvaiheisiin lähes puolivuosisataa kestäneen valmistelun ja kehityksen jälkeen on omiaan monessa suhteessa valaisemaan sitä asemaa ja tehtävää, mikä näillä uusilla kirkollisilla elimillä tuli olemaan.

Vaikka uuden lainsäädännön kautta on tahdottu kehittää ja vahvistaa kirkon omaa itsehallintoa, on kuitenkin lainsäädäntöä valmisteltaessa halluttu säilyttää ennallaan KL 14 §:n säännös, jonka mukaan »kirkon ylin hallitus koko maassa on Suomen hallituksen asia».^{18 19} Asianmukaisena kuitenkin on pidetty, että jo kirkkolain perussäännöksissä, kirkon järjestysmuotoa koskevassa III luvussa mainitaan uudet elimet ja senvuoksi on lakiin lisätty näin kuuluva 13 a §: »Kirkon hallituksena erinäisissä asioissa toimii laajennettu piispainkokous ja kirkkohallitus.»

Yksityiskohtaiset määräykset uusista elimistä on sijoitettu KL:n kuudenteenkolmatta lukuun, jossa aikaisemmin oli vain säännökset piispainkokouksesta. Laajennettua piispainkokousta koskevat pääsäännökset ovat 463 ja 463 a §:ssä sekä kirkkohallitusta koskevat 464, 464 a ja 464 b §:ssä.

Kirkkohallitus on kolleginen hallintovirasto. Kirkkohallituksen puheenjohtajana toimii arkkipiispa ja siinä on lisäksi kuusi kirkkoneuvosta. Viisi näistä valitsee laajennettu piispainkokous ja kuudentena kirkkoneuvoksena toimii kirkon keskusrahaston johtaja. Kaksi kirkkoneuvosta, joista toisen tulee olla kirkon lainsäädäntöön ja hallintoon perehtynyt pappismies ja toisen taitava ja kokenut lakimies, valitaan määräämättömäksi ajaksi. Näiden eroamisvelvollisuudesta on vastaavasti voimassa mitä seurakunnan vakinaisen papin eroamisvelvollisuudesta on säädetty.²⁰

Keskusrahaston johtajan virassa pysymisoikeus on erilainen, kun on säädetty, että laajennettu piispainkokous valitsee ja toimestaan vapaut-

¹⁸ Tämän säännöksen taustasta ja sisällöstä ks. Schaumannin kirkkolakikomitean ehd.: Förslag till kyrkolag... jämte motiver 1863, s. 134—135 ja 245—246. — Vrt. alav. 5.

¹⁹ Ennen kirkkohallituksen perustamista on lausuttu epäilyksiä siitä, onko Suomen ev.luth. kirkolla julkisoikeudellisen oikeushenkilön luonnetta, »kun kirkolla ei ole omaa pysyväistä keskushallintoelintä». Ks. Merikoski, Suomen julkisen oikeuden oppikirja I (1944) s. 140. Toisin Ståhlberg, Hallinto-oikeus II, 2 p., s. 511, Hermanson, Statsförordningsrätt IV, s. 523 sekä Kivimäki, Siviilioikeuden yleiset opit I, 1 p., s. 26 ja 2 p. s. 26.

²⁰ V:n 1948 kirkkokok:ssa tulee käsiteltäväksi kirkkohallituksen esitys papin velvollisuudesta erota virasta ja papin eläkeoikeudesta.

taa keskusrahaston johtajan. Keskusrahaston johtajan asema tässä kohden on niin ollen verrattavissa valtion virassa olevan luottamusmiehen asemaan. Mitään kelpoisuusehtoja ei johtajalle ole KL:ssa määrätty. Muut kolme kirkkoneuvosta hoitavat tehtäviään sivutoimina ja valitaan heidät viideksi vuodeksi. Heistä yksi on oleva taitava ja kokenut pappismies ja kaksi kirkollisiin asioihin perehtynyttä maallikkoa. Näiltä maallikoilta ei vaadita mitään pätevyysehtoja, mutta ensimmäiseksi viisivuodeksi valituista toinen maallikoista on lakimies, joten kirkkohallituksessa nyt on kaksi lakimiesjäsentä. Kirkkohallituksen jäsenten vaaliin nähden on ohjeeksi otettu KL:iin nimenomainen säännös siitä, että kirkkohallituksessa tulee maan molempien kieliryhmien olla edustettuina.²¹

Kirkkohallituksen varapuheenjohtajana on se määräämättömäksi ajaksi valittu kirkkoneuvos, jonka laajennettu piispainkokous valitsee viideksi vuodeksi kerrallaan. Varapuheenjohtajaksi voi siis tulla valituksi joko pappismies tai lakimies.²² Laaj. piispainkokous valitsi 17/5 1944 varapuheenjohtajaksi lakimiesjäsenen.

Jos arkkipiispan virka on avoinna taikka jos arkkipiispa on sairauden tai muun syyn vuoksi ollut kuukauden ajan estyneenä osallistumasta kirkkohallituksen työhön ja este edelleen jatkuu, toimii puheenjohtajana se piispa, jonka piispat ovat tähän tehtävään arkkipiispan sijaiseksi valinneet. Jos määrääjäksi valittu kirkkohallituksen jäsen eroaa taikka tulee pysyvästi kykenemättömäksi tehtäviään hoitamaan tai kuoleman kautta poistuu, valitaan hänen sijaansa järeillä olevaksi ajaksi uusi kirkkoneuvos, jolla on sama pätevyys kuin poistuneella. Kirkkohallitus ottaa itselleen lainoppineen sihteerin, jonka tehtävien hoitaminen kuitenkin voidaan uskoa määräämättömäksi ajaksi valitulle lainoppineelle kirkkoneuvokselle. Oman sihteerin on kirkkohallitus ottanut vasta v. 1947.

Kirkkohallituksen toimintamuodoista on säännöksiä sekä KL 464 a §:ssä että työjärjestyksessä. Kirkkohallitus on täysistuntoon kokoontuessaan päätösvaltainen, kun neljä jäsentä ottaa päätöksen tekoon osaa ja heistä kolme on päätöksestä yksimielisiä. Jos jäävin tai muun satun-

²¹ Sekä kirkkohallituksen jäsenet että hallituksen virkamiehet ovat kirkon virkamiehiä.

²² Varapuheenjohtaja toimii puheenjohtajana vain arkkipiispan ollessa satunnaisesti estettynä.

naisen syyn tähden niin moni kirkkohallituksen jäsen on estynyt, ettei kirkkohallitus ole päätösvaltainen, on puheenjohtajan asiana kutsua siihen niin monta miestä, joilla on estyneiltä kirkkohallituksen jäseniltä vaadittava pätevyys, että kirkkohallitus tulee päätösvaltaiseksi. KL edellyttää, että kirkkohallituksen pysyvät jäsenet voivat muodostaa suppeamman sisärenkaan, joka ratkaisee juoksevia asioita. Täten on luotu mahdollisuudet kirkkohallituksen toiminnan joustavuuteen. 464 a §:ssä on tästä säädetty, että puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sekä määräämättömäksi ajaksi valitut kirkkoneuvokset ja kirkon keskusrahaston johtaja voivat yhdessä sekä määräämättömäksi ajaksi valitut kirkkoneuvokset ja keskusrahaston johtaja kukin erikseen omalla vastuullaan ratkaista työjärjestyksessä määrättyjä asioita, joilla ei ole laajakantoisempaa merkitystä. Tämän nojalla on työjärjestykseen²³ otettu säännökset kirkkohallituksen työjaostosta ja lueteltu ne asiat, jotka se voi käsitellä (TJ 1, 2 ja 5 §). Varapuheenjohtajan tehtävistä on säännöksiä TJ 7:ssä. Kun TJ 9 §:ssä mainitaan, että kirkon keskusrahaston johtajana toimiva kirkkoneuvos hoitaa keskusrahastoa koskevat asiat niinkuin siitä on erikseen määrätty, tarkoittaa tämä viittausta 5 p:nä joulukuuta 1941 annettuun lakiin (N:o 895) kirkon keskusrahastosta²⁴ ja 19 p:nä joulukuuta 1941 annettuun tämän lain täytäntöönpanoasetukseen (N:o 899). Lakia on muutettu kirkkohallituksen perustamisen yhteydessä 12/5 1944 annetulla lailla (N:o 312) ja uusi täytäntöönpanoasetus on annettu 21/12 1944 (N:o 982).

²³ Laaj. piisp.kok. pöytäk. 13/12 44, s. 5.

²⁴ Kirkon keskusrahasto perustettiin v. 1941. Eräitä perustavia säännöksiä siitä otettiin KL:iin (10 § 2 mom. ja 479—480 §), mutta yksityiskohtaiset säännökset sisällytettiin yllämainittuun yleisen lain luontoiseen lakiin ja sanotun lain täytäntöönpanoasetukseen. Keskusrahaston johtoon asetettiin piispainkokouksen valitsema keskusrahaston johtaja ja hänelle avuksi keskusrahaston johtokunta. Sekä johtaja että johtokunta olivat piispankokouksen alaisia. Keskusrahaston tarkoituksesta otettiin KL 10 §:ään seuraava säännös:

»Seurakuntien tulee myös osallistua niiden varojen keräämiseen, jotka ovat tarpeen taloudellisesti heikossa asemassa olevien seurakuntien tukemiseksi sekä kirkon muiden yhteisten tarpeiden tyydyttämiseksi niinkuin tässä laissa säädetään.» Tämä säännös siis edellyttää, että määräykset maksuista sisällytetään Kirkkolakiin. 480 §:n mukaan nämä maksut määrätään neljällä perusteella: 1) enintään 7 penniä veroäyryltä. 2) 2 penniä n.s. yhteisöveroäyryiltä, 3) 5 % metsänmyynnin puhtaasta tulosta sekä 4) 3 % korkotuloista. Vrt. Ahla, Kirkon keskusrahastoa koskevan lainsäädännön synty. Vartija 1942 s. 49 ss. — Kirkon keskusrahasto on luonteeltaan itsenäinen laitos, julkisoikeudellinen juridinen henkilö. (Vrt. XII kirk.kok. asett. kirkkolakikomitean miet., s. 16.)

Kirkkohallitus ja laajennettu piispainkokous

Kirkkohallituksen tehtävistä ja toimivallasta on yleissäännös KL 464 b §:n 1 mom:ssa, joka on näin kuuluva: »Kirkkohallituksen tehtävä on käyttää kirkon hallintovaltaa hallinnollisissa ja taloudellisissa asioissa sillä tavoin kuin tässä laissa ja erikseen säädetään». Seuraavan, 2 momentin alussa ovat sanat: »Kirkkohallituksen asiana on niin ollen:», minkä jälkeen 15 eri kohdassa luetellaan erilaisia kirkkohallitukselle kuuluvia tehtäviä. Kuten 1 momentin sanamuodosta käy ilmi ei 2 momentissa oleva luettelo ole tarkoitettu tyhjentäväksi. Kirkkohallituksen tehtävistä on määräyksiä muissakin KL:n kohdissa, minkä lisäksi sanat »erikseen säädetään», sanonta, jota kirkkolaisissa muutenkin monissa kohdissa on käytetty viittaamaan yleisen lain säännöksiin, osoittaa, että kirkkohallitukselle voidaan yleiselläkin lailla uskoa tehtäviä. Paitsi 464 b §:ssä on kirkkohallitukselle uskottuja tehtäviä mainittu KL:n 15, 146, 165, 247, 292, 293, 304, 305, 326, 365, 455 ja 460 §:ssä. Papiston palkkauksesta ja seurakuntien virkataloista 29 p:nä joulukuuta 1944 annetuissa laeissa, jotka eivät ole kirkkolain luontoisia, vaan yleisiä lakeja, joista kirkolliskokous on antanut lausuntonsa, on annettu monenlaisia tehtäviä kirkkohallitukselle.

KL 464 b §:n 2 mom:ssa luetellaan seuraavat tehtävät:

Kirkkohallituksen asiana on niin ollen:

- 1) antaa toimivaltaansa kuuluvissa asioissa niitä ohjeita, jotka tämän lain säännösten toimeenpanoa varten ovat tarpeelliset;
- 2) kirkolliskokoukselle tehdä tarpeellisiksi katsomiaan esityksiä kirkolliskokouksen toimivaltaan kuuluvista hallinnollisista ja taloudellisista asioista sekä kirkolliskokouksen antaman tehtävän mukaisesti valmistella asioita;
- 3) antaa valtakunnan hallitukselle lausuntoja, joita hallitus katsoo tarpeelliseksi vaatia;
- 4) ennen kirkolliskokouksen alkamista valmistaa ehdotus kokouksen työjärjestykseksi; pitää huolta siitä, että ne lausunnot, jotka 455 §:n mukaan ovat jätettävät kirkolliskokoukselle, tulevat siten kootuiksi ja järjestetyiksi, että kokous ja sen valiokunnat voivat ilman suurempaa ajanhukkaa niitä hyväksensä käyttää, sekä ryhtyä muihin mahdollisesti tarvittaviin valmistaviin toimenpiteisiin kirkolliskokousta varten;
- 5) ryhtyä kaikkiin täytäntöönpanotoimiin, joita kirkolliskokouksen 455 §:n 2 momentin nojalla tekemät päätökset vaativat;
- 6) toimia kirkon keskusrahaston hallituksena, niinkuin siitä erikseen säädetään, hoitaa niitä varoja, jotka mainitaan 455 §:n 2 momentissa, 460 ja 462 §:ssä ja jakaa eri hiippakuntain kesken 460 ja 462 §:ssä mainitut maksut, niin myös valmistuttaa näiden varojen hoidosta kirkolliskokoukselle kertomus;
- 7) tehdä laajennetulle piispainkokoukselle ehdotus siitä, montako penniä sadalta markalta seurakuntien on tulojen perusteella vuosittain maksettava kirkon keskusrahastoon ja päättää avustusten jakamisesta keskusrahastosta;

8) ilmoittaa tuomiokapituleille, niiden asiana oleviin täytäntöönpanotoimiin, ryhtymistä varten, sellaiset kirkolliskokouksen päätökset, jotka kirkkolain mukaan ilman valtiiovallan vahvistusta ovat pappien ja seurakuntien noudatettavat, niin myös ryhtyä muihin kirkolliskokouksen päätöksistä mahdollisesti johtuviin täytäntöönpanotoimiin;

9) valvoo ja ohjata seurakuntain taloudenhoitoa ja tilinpitoa yhteistoiminnassa tuomiokapitulien kanssa;

10) määrätä kirkolliskokouksen asettamain komiteain palkkiot ja muut maksut, jotka 460 §:n mukaan ovat kirkonkassoista taksoitettavat, jollei kirkolliskokous ole niitä määrännyt;

11) hoitaa kirkollisiin tarkoituksiin määrättyjä rahastoja sekä päättää niiden käytöstä, mikäli ei siitä ole toisin säädetty;

12) määrätä, mihin tarkoituksiin kollehteja yhteisissä jumalanpalveluksissa on kannettava;

13) ottaa vastaan ja hoitaa 455 §:n 3 momentissa mainittuja kirkolle annettuja lahjoja ja testamentteja sekä käyttää siten saatua omaisuutta kirkolliskokouksen vahvistamien määräysten mukaan;

14) edustaa kirkkoa kolmatta miestä kohtaan ja viranomaisen edessä; sekä

15) muutenkin hoitaa ja valvoo kirkon yhteisiä taloudellisia asioita sekä ryhtyä tarpeelliseksi katsomiinsa toimenpiteisiin kirkon edun valvomiseksi, niin myös hoitaa ne muut tehtävät, jotka kirkkohallitukselle tässä laissa tai erikseen on uskottu.»

Eräät kohdat ansaitsevat erikseen huomiota. Mahdollisimman selvästi käy näistä ilmi, että kirkkohallituksen toimivalta rajoittuu hallinnollisiin ja taloudellisiin asioihin, »joissa keskityksen ja yhtenäisen johdon tarve on ollut kipeimmin havaittavissa». Hengelliset asiat on tahdottu tarkoin sulkea pois sen toimivallasta ja pysyttää ne piispojen ja tuomiokapitulien hoidossa. »Näin tehtäessä voidaan myös edellyttää, että yhteistoiminta kirkkohallituksen ja tuomiokapitulien kesken saadaan muodostumaan joustavaksi», lausui v:n 1948 kirkolliskokouksen kirkkohallitusvaliokunta. — Vaikka täten onkin yritetty suorittaa jyrkkä rajankäynti taloudellisten ja hengellisten asioiden välillä, on kuitenkin todettava, että taloudellisten asioiden hoito aivan oleellisesti ulottaa vaikutuksensa myös kirkon hengellisen elämän kehitykseen ja että toisaalta ei aina ole helppo erottaa toisistaan hengellistä taloudellisesta. Periaate on kuitenkin lausuttu selvästi KL:ssa.

Kirkkohallituksen asema kirkon hallintovaltaa käyttävänä elimenä on tarkoitettu kirkon omassa piirissä varsin itsenäiseksi, oma-aloitteiseksi, ohjaavaksi ja valvovaksi. Tämän osoittavat yhdessä 464 b §:n 1 mom:n kanssa erikoisesti 2 mom:n 1) ja 9) kohdat. Mutta myös ulospäin on kirkkohallitus elin, joka itsenäisesti edustaa kirkkoa (14 k.) ja valvoo kirkon yhteisiä etuja ja ryhtyy tarpeellisiin toimenpiteisiin (15 k.), niin hyvin yk-

sityisiin ja muihin yhdyskuntiin kuin valtionkin nähden. Vaikka kirkkohallitukselle on siirretty joukko aikaisemmin maan hallitukselle (opetusministeriölle) kuuluneita tehtäviä, on kuitenkin, kuten edellä jo on mainittu »kirkon ylin hallitus koko maassa Suomen hallituksen asia» (14 §). Lausuntojen antaminen valtakunnan hallitukselle on erikoisesti mainittu (3 k.).²⁵

Suhteessaan kirkolliskokoukseen kirkkohallitus on osaksi valmisteleva (2 ja 4 k.), osaksi täytäntöönpaneva elin (5, 8 ja 10 k.). Mutta mikä on merkityksellisempää, kirkkohallituksella on itsenäinen aloite-oikeus kirkolliskokouksen toimivaltaan kuuluvissa hallinnollisissa ja taloudellisissa asioissa (2 k.), nimenomaan myös kirkkolain säätämistä koskevista kysymyksissä. Tämä aloite-oikeus kirkkolakiasioissa voi olla kahdenlaatuista. Joko tapahtuu aloiteoikeuden käyttäminen niin, että kirkkohallituksen esitys kirkolliskokouksessa joutuu samanlaisen käsittelyn alaiseksi kuin muut kirkolliskokouksessa tehdyt aloitteet, siis siten, että asia ensin vireillepannaan yhdessä kirkolliskokouksessa ja sen jälkeen, asian oltua valmisteltavana kirkkolakikomiteassa tai kirkkohallituksessa sekä seurakuntain ja papiston annettua ehdotuksesta lausuntonsa, otetaan lopullisesti päätettäväksi vasta toisessa kirkolliskokouksessa. Mutta onpa kirkkohallituksella, ja kuten myöhemmin esitetään laajennetulla piispainkokouksella, mahdollisuus saada aloitteensa lopullisesti käsiteltyksi yhdessä ainoassa kirkolliskokouksessa, jos kirkkohallitus on ehdotuksestaan hankkinut ennen kirkolliskokousta seurakuntien ja papiston lausunnot. Kirkkohallituksen aloite-oikeus viimeksi mainitussa muodossa joutui v. 1945 perusteellisen selvittelyn alaiseksi. Kirkkohallitus oli alistanut 14/12 1944 kokoontuneen laaj. piispainkokouksen käsiteltäväksi kysymyksen papiston eläkelaitosta koskevan asian uudelleen vireille panemisesta. Kun aloite-oikeuteen nähden lausuttiin epäilyksiä,^{25a} laaj. piispainkokous päätti hankkia asiasta presidentti K. J. Ståhlbergin ja presidentti U. J. Castrénin lausunnot. Edellinen tuli lyhyessä lausunnossaan kielteiseen, jälkimmäinen myönteiseen tulokseen.²⁶ Samaan aikaan käsitteli asiaa prof. K.

²⁵ Vaikka tässä ei mainita lausuntojen antamista muille viranomaisille, on käytännössä kirkkohallitus antanut lausuntoja m.m. lääninhallituksille.

^{25a} Vrt. keskustelua laaj. piisp.kok. pöytäk. 14/12 44 s. 26—28.

²⁶ Vrt. K. J. Ståhlberg, Lausunto kirkkolainsäädännön vireille panemisesta, JFT 1945,

Kaira tutkielmassaan Ståhlbergin juhlaulkaisussa päätyen hänkin myönteiseen tulokseen.²⁷ Joskin on myönnettävä, että kirkkolakiin 455 §) tästä otetut säännökset ovat niukkasanaiset, on kuitenkin sanottava, että lain valmistelua koskevissa mietinnöissä on selvästi lausuttu tarkoituksena olleen järjestää asia niin, että kirkkohallituksen esitys voi tulla lopullisesti käsiteltyksi yhdessä ainoassa kirkolliskokouksessa ja että tämä tarkoitus on saanut riittävän, joskin suppean ilmauksen itse lakitekstissä, mikä tietysti on ratkaisevaa. 455 §:n 1 mom. lopussa on nimittäin säännös: »Ennenkuin nämät (tarkoittaa mm. kirkkolakikomitean ehdotuksia) ehdotukset tahi laajennetun piispainkokouksen tai kirkkohallituksen esitykset sellaisista asioista jätetään kirkolliskokouksen käsiteltäviksi, antakoot seurakunnat ja papisto . . . niistä lausuntonsa». Harvennetut sanat lisättiin 455 §:ään kirkkohallituksen perustamisen yhteydessä lailla 27/4 1944. Niissä on kirkkohallituksen esitykset rinnastettu kirkkolakikomitean ehdotuksiin. Jos lakia tulkittaisiin niin, että näissä sanoissa tarkoitettaisiin vain vireillepanoa ensimmäisessä kirkolliskokouksessa, jouduttaisiin sellaiseen mahdottomaan tulokseen, että kirkkohallituksen esityksistä olisi kahdesti vaadittava seurakuntien ja papiston lausunnot. — Kun edellämainittujen asiantuntijalausuntojen ja selvitysten saavuttua asia joutui joulukuussa v. 1945 uudelleen laaj. piispainkokouksen käsiteltäväksi, päätti se »yhtyä presidentti Castrenin ja professori Kairan myönteisiin lausuntoihin» sekä kehoitti kirkkohallitusta kirkolliskokoukselle valmistamaan esityksen p.o. eläkeasian järjestämisestä ja hankkimaan ehdotuksista seurakuntien ja papiston lausunnot.²⁸ Kirkkohallitus onkin valmistanut esityksen v:n 1948 lokakuussa kokoontuvalle

s. 224—226 sekä U. J. Castrén, Laajennetun piispainkokouksen ja kirkkohallituksen aloiteoikeudesta kirkkolain muuttamiseksi ja säätämiseksi, Lakimies 1945, s. 248—260.

²⁷ Vrt. K. Kaira, Huomattava uudistus kirkkolainsäädännössä. Juhlaulkaisu K. J. Ståhlberg 80, s. 191—203. — Vrt. myös Eino J. Ahlan kirjoitus Kotimaa-lehdessä n:o 94 8/12 1944 ja muistio laaj. piispainkokouksen pöytäksä 12/12 -45, s. 10—11.

²⁸ Ks. Laaj. piisp.kok. pöytäks. 12/12 -45, s. 11. Laaj. piispainkokous lausui päätöstä tehdessään olevansa sitä mieltä, »että laajennetun piispainkokouksen ja kirkkohallituksen kysymyksessä olevaa aloiteoikeutta olisi käytettävä vain kiireellisissä tapauksissa, jolloin tärkeät kirkolliset asiat vaativat nopeata ratkaisua». Tämä lausuma ei tietystikään sisällä mitään laintulkintaa, vaan se on eräänlainen toiminta-ohje, joka on vailla oikeudellista vaikutusta. Asianomaisille elimille itselleen jää kussakin tapauksessa harkittavaksi, milloin aloiteoikeutta on käytettävä asian tärkeyteen nähden, ja viime kädessä kirkolliskokous päättää aloitteen käsittelystä.

Kirkkohallitus ja laajennettu piispainkokous

kirkolliskokoukselle ja hankkinut siitä lausunnot, joten tämä tärkeä ja kiireellinen asia voi joutua tällöin lopulliseen ratkaisuun.²⁹

Kirkkohallitukselle on myönnetty osallistuminen kirkolliskokouksen työhön myös sikäli, että kirkolliskokouksessa on edusmiehenä se kirkkohallituksen jäsen, jonka kirkkohallitus valitsee (451 § 1 mom. 3 k.). Kirkkolakikomitean ehdotus, että kirkkohallituksen kaikille jäsenille olisi myönnetty oikeus osallistua kokouksen keskusteluihin, tuli valitettavasti hylätyksi.

Taloushallituksena kirkkohallitus toimii kirkon keskusrahaston hallituksena (464 b § 6 kohta), niinkuin siitä erikseen säädetään, mitkä sanat viittaavat edellämainittuun keskusrahastoa koskevaan lainsäädäntöön, sekä hoitaa muita kirkon rahastoja, nim. ns kirkon yhteistä rahastoa (455 § 2 mom.) ja kirkolliskokousrahastoa (460 ja 462 §) sekä muitakin rahastoja (464 b § 11 k.).

Laajennetun piispainkokouksen ja kirkkohallituksen keskinäisestä suhteesta tulee jälempänä puhe.

Kirkkohallituksen suhde seurakuntiin määräytyy senkautta, että kirkkohallitus valvoo ja ohjaa seurakuntain taloudenhoitoa »yhteistoiminnassa tuomiokapitulien» kanssa (9 k.). Viimeksimainitut sanat on otettu lakiin, jotta välttyttäisiin joutumasta ristiriitaan hiippakuntahallintojen kanssa, jotka myöskin valvovat seurakuntien taloudenhoitoa (vrt. KL 356 ja 391 §). Käytännössä kirkkohallituksen ohjeet yleensä menevät tuomiokapitulien kautta seurakunnille. Kirkkohallituksen ohjeet voidaan käsittää kirkolliselle hallintoviranomaiselle annetuiksi sitoviksi hallinto-ohjeiksi, mutta varsinaisia oikeussäännöksiä ei niihin voida sisällyttää.³⁰

²⁹ Kysymyksessä olevan aloiteoikeuden nojalla on kirkkohallitus valmistanut loka-kuussa 1948 kokoontuvalle kirkolliskokoukselle kaksi muutakin lainsäädäntöaloitetta, joista toinen koskee siirtoseurakuntien olojen järjestämistä ja toinen KL 247 §:n muuttamista niin, että seurakuntajaon toimeenpano tehdään joustavammaksi viranhaltijan oikeuksien kannalta. Viimeksimainitussa asiassa laaj. piispainkokous antoi tehtävän kirkkohallitukselle (vrt. Laaj. piisp.kok. pöytäk. 12/12 -46, s. 39—41).

³⁰ Laaj. piispainkokouksessa on 14/12 1945 tehty aloite sellaisen KL:n muutoksen aikaansaamisesta, että KL:n säännösten täytäntöönpanomääräysten antaminen voitaisiin antaa laaj. piispainkokoukselle ja kirkkohallitukselle (Pöyt. s. 32—33). Kirkkohallituksen valmistama esitys asiassa esitettiin laaj. piispainkokoukselle 11/12 47, jolloin kirkkohallitusta kehoitettiin uudelleen harkitsemaan asiassa esitettyjä eri ehdotuksia ja antamaan esitys kirkolliskokoukselle; asia ei kuitenkaan voi vielä v:n 1948 kirk.kok:ssa tulla lopulliseen käsittelyyn, kun asiasta ei hankittu papiston ja seurakuntien lausuntoja. Vrt. laaj. piisp.kok. pöyt. s. 14—20.

Muissa kirkkolain kohdissa kuin 464 b §:ssä mainituista kirkkohallitukselle uskotuista tehtävistä on mainittava seuraavaa:

KL 15 §:n mukaan (muut. 27/4 1944) seurakuntajakoasiat, jotka ennen kuuluivat valtioneuvoston käsiteltäviin, joutuvat nyt kirkkohallituksen toimivallan piiriin. Jos kirkkohallitus tekee myönteisen päätöksen, ei päätös kuitenkaan ole lopullinen, vaan se on alistettava valtioneuvoston tutkittavaksi ja vahvistettavaksi. Mutta jos kirkkohallitus suhtautuu kielteisesti herätettyyn jakokysymykseen, on sen päätös lopullinen.

Samanlainen toimivallan siirto on tapahtunut sikäli, että KL 247 §:n edellyttämässä tapauksessa kirkkohallitus, aikaisemmin valtioneuvosto, vahvistaa seurakuntajaon yhteydessä papille tulevan korvauksen. Tässäkin tapauksessa on päätös alistettava valtioneuvoston tutkittavaksi ja vahvistettavaksi.

304 §:ään on tehty se muutos, että seurakunnan päätös n.s. kirkonmaan myynnistä, joka aikaisemmin oli alistettava hallituksen (= valtioneuvoston) tulkittavaksi, nyt on alistettava kirkkohallituksen lopullisesti päätettäväksi. Niinikään on nyt 326 §:n mukaan kirkkohallitukselle — ennen valtioneuvostolle — alistettava seurakunnan päätös, jos on päätetty myydä, pantata tai vaihtaa seurakunnan kiinteätä omaisuutta tai ottaa laina pitemmäksi kuin 10 vuoden maksuajaksi. Toimivallan siirto valtioneuvostolta kirkkohallitukselle on niinikään tapahtunut 305 §:n 5 mom:ssa mainitussa tapauksessa, kun kysymys on sellaisen seurakunnan päätöksen vahvistamisesta, mikä koskee jonkin rahaston liikavarojen siirtoa toiseen rahastoon.

Lopuksi on mainittava ne tärkeimmät tehtävät, jotka palkkaus- ja virkatalolakien mukaan ovat siirtyneet kirkkohallitukselle, osaksi valtioneuvostolta osaksi lääninhallituksilta. Palkkauslain 24 §:n mukaan on seurakunnan päättämä papiston palkkausjärjestely samoin kuin 26 §:n mukaan kanttori-urkurin palkkausjärjestely alistettava kirkkohallituksen tutkittavaksi. Virkatalolain eräissä kohdissa (esim. 3 ja 10 §) on myös mainittu kirkkohallitukselle kuuluvia tehtäviä. Kun uusi papiston palkkauslaki annettiin 29/12 1944, joutui kirkkohallitus heti toimintansa alkuvaiheissa käsittelemään kaikkien Suomen seurakuntien palkkausjärjestelyt. Tämä tietysti aiheutti tavattoman työruuhkan, joka vaati suhteettoman paljon kirkkohallituksen huomiota asioihin, joita kuitenkin on pidet-

Kirkkohallitus ja laajennettu piispainkokous

tävä vähempiarvoisina verrattuina kirkkohallituksen ensisijaisesti ajankohtaisiin tehtäviin, kirkon edun valvomiseen sekä seurakuntien taloudenhoidon valvomiseen ja ohjaamiseen.

Mitään muutoksenhakuoikeutta kirkkohallituksen päätöksiin ei ole laissa säädetty. Edellä on mainittu, että sen päätös eräissä tapauksissa on alistettava valtioneuvoston vahvistettavaksi, mutta valittamalla ei mitään asiaa voida saattaa muun viranomaisen harkittavaksi. Sensijaan ei voine olla epäilystä siitä, että kirkkohallituksen päätökset voivat tulla purkuteitse kumotuiksi ja poistetuiksi³¹ käyttämällä Oikeudenkäymiskaaren 31 luvussa säänneltyä tuomiopurkua ja siihen liittyvää n.s. analogista purkua. Millekä viranomaiselle purkaminen kuuluu? Korkeimmasta hallinto-oikeudesta 22/7 1918 annetun lain 3 §:n 2 kohdan mukaan tämän tuomioistuimen lopullisesti ratkaistavat ovat mm. hakemukset lainvoiman saaneen päätöksen purkamisesta sellaisissa hallintoasioissa, jotka kuuluvat tämän tuomioistuimen taikka Hallituksen käsiteltäviin. Vaikka kirkkohallituksen päätöksistä ei voidakaan valittaa KHO:teen, niin kun KHO:n käsiteltäviin yleensä kuuluvat kirkkohallinnolliset valitukset, virkanimitysasioita lukuunottamatta, ei voida tulla muuhun tulokseen kuin siihen, että kirkkohallituksen päätökset ovat annettuja sellaisissa hallintoasioissa, että päätösten purku kuuluu korkeimmalle hallinto-oikeudelle.³²

V. **L a a j e n n e t t u p i i s p a i n k o k o u s** ei ole niinkuin kirkkohallitus pysyvä hallintovirasto, vaan voidaan se luonnehtia määräajoin kokoontuvaksi kirkolliseksi edustuslaitokseksi (pienois-kirkolliskokous), jossa on sekä virka-aseman perusteella määräytyviä että valittuja jäseniä.

Laajennettuun piispainkokoukseen kuuluvat 463 §:n mukaan arkkipiispa puheenjohtajana, hänen estyneenä ollessaan virassa vanhin piispa, sekä jäsenenä ne muut henkilöt, jotka muodostavat piispainkokouksen, siis piispat, kenttäpiispa ja kustakin tuomiokapitulista yksi asessori, jonka tuomiokapituli valitsee, kaksi kirkolliskokouksen valitsemaa maallikkoa kustakin hiippakunnasta ynnä kirkkohallituksen jäsenet. Laissa ei ole nimenomaan sanottu, miten pitkäksi ajaksi maallikot valitaan; ei myöskään v:n 1943

³¹ Tässä yhteydessä ei voi tulla tutkittavaksi, mitkä kirkkohallituksen päätökset ovat sen luontoisia, että ne voidaan purkaa.

³² Vrt. A. Saarialho, Högsta förvaltningsdomstolens befogenhet att återbryta utslag, som vunnit laga kraft. NAT 1936, s. 203—213, jossa mainitaan vastaavanlaisia tapauksia.

kirkolliskokouksen päätöksessä, jolla vaali ensi kerran toimitettiin, määritellä toimiaikaa. Tarkoitus tietysti on, että vaali toimitetaan jokaisessa varsinaisessa, joka viides vuosi kokoontuvassa kirkolliskokouksessa (451 §, muut. 5/12 1941). Maallikoille valitaan myös varamiehet (455 §), mutta laki ei näytä edellyttävän, että varamiehet ovat henkilökohtaisia. Kun maallikkojäseniä on valittava »kustakin hiippakunnasta», on selvää, että valitulla tulee vaalin aikana olla asunto ja koti hiippakunnassa. Sensijaan on käytännössä katsottu, että jos edustajan asunto ja koti myöhemmin siirtyy toiseen hiippakuntaan, hän on esteetön jatkuvasti olemaan alkuperäisen hiippakuntansa edustaja.³³

Laajennetun piispainkokouksen päätösvaltaisuudesta on annettu yksityiskohtaiset määräykset. Ensinnäkin tulee saapuvilla olla vähintään kolme kirkkoneuvosta (463 § 2 mom.). Jos maallikolle sattuu este,³⁴ kutsutaan tilalle varamies, mutta jos tämäkin on estynyt, »kutsuu puheenjohtaja hänen tilalleen muun maallikon». Käytännössä on katsottu, ettei täten kutsutun tarvitse olla asianomaisesta hiippakunnasta, mikä vaatimus saattaisikin johtaa suuriin vaikeuksiin.³⁵ Jos taas piispainkokouksen jäsenillä on este, on tietenkin noudatettava 462 § 5 mom:ssa olevaa piispainkokousta koskevaa säännöstä, jonka mukaan »kutsutaan apujäseneksi jäävitön jäsen jostakin tuomiokapitulista».

Laaj. piispainkokous kokoontuu 463 §:n säännöksen mukaan kerran vuodessa tai, milloin asiaintärkeys sitä vaatii, useammin. Työjärjestyksen 18 §:n mukaan kokoontuminen tapahtuu arkkipiispan määräämänä aikana ja paikassa.³⁶ Laaj. piispainkokous kokoontui v. 1944 kaksi kertaa, mutta vuosina 1945—46 vain kerran vuodessa ja kokouspaikka oli Turku. Sen-

³³ Tässä kohden on noudatettu samaa periaatetta, mitä on sovellettu pappisedustajiin, jotka vaalin jälkeen ovat siirtyneet toiseen hiippakuntaan. Vrt. v. 1918 kirkkok. kirkkolakival. miet. n:o 1.

³⁴ Työjärj. 1 §:n mukaan esteestä on viipymättä ilmoitettava.

³⁵ Niinpä laaj. piisp.kok:ssa 14/12 -44 puheenjohtaja kutsui kokouksesta virkatehtävien takia poistuneen kahden maallikkojäsenen tilalle, joista toinen oli Tampereen hiippakunnasta ja toinen Turun arkkihiippakunnasta, kaksi turkulaista tuomiokapitulin virkamiestä (Pöyt. s. 29).

³⁶ Kun laaj. piispainkokouksessa 12/12 -46 maallikkotaholta tehtiin ehdotus säännöksen ottamisesta työjärjestykseen siitä, että kokoukset pidetään touko- ja joulukuussa Helsingissä, kokous päätti, muuttamatta työjärjestystä yhtyä siitä, että sen mielestä laajennetut piispainkokoukset pidettäisiin yleensä Helsingissä sekä useammin kuin kerran vuodessa, mikäli olosuhteet eivät toisin vaadi. (Ks. Pöytäk. s. 42.)

Kirkkohallitus ja laajennettu piispainkokous

jälkeen on kokoonnuttu Helsingissä ja kokouksia on ollut v. 1947 kaksi, toinen touko, toinen kesäkuussa, sekä v. 1948 toukokuussa.

Työjärjestyksen 2 §:ään on sisällytetty säännökset aloitteenteko-oikeudesta. Tämä oikeus on kirkkohallituksella, piispainkokouksella ja yksityisellä jäsenellä. Yksityiset henkilöt tai yhteisöt eivät niin ollen voi käyttää aloite-oikeutta. Työjärjestys edellyttää vielä, että puheenjohtaja, jolle aloite on lähetettävä hyvissä ajoin, lähettää yksityisen jäsenen aloitteen joko kirkkohallituksen tai piispainkokouksen valmisteltavaksi. Tätä säännöstä ei ole aina noudatettu. Sensijaan aloitteet säännöllisesti kulkevat valmisteluvaliokunnan kautta. Työjärjestyksen 4 §:n mukaan valitaan valmisteluvaliokunta vuodeksi kerrallaan ja on siinä puheenjohtajana joku piispa sekä jäsenenä asessori, kirkkoneuvos ja kaksi maallikkoa.

Laajennetun piispainkokouksen toimivalta ei ole sillä tavoin rajoitettu taloudellisiin asioihin kuin kirkkohallituksen, vaan päinvastoin hallinnolliset ja taloudelliset asiat mainitaan vasta toissijaisina 463 §:ssä. Sen mukaan laaj. piispainkokous »käsittelee kysymyksiä, jotka koskevat sekä tässä laissa (KL) säädettyä että vapaata pyhän raamatun ja kirkon tunnustuksen pohjalla tapahtuvaa työtä elävän kristillisyyden voimaan saattamiseksi ynnä tärkeitä kirkon hallintoa ja taloutta koskevia asioita niin kuin tässä laissa tai erikseen säädetään».

Lähempiä määräyksiä sisältyy vielä 463 a §:ään, jonka 2 momentti läheisesti liittyy 463 §:ssä määriteltyn tehtävään. Mainituissa 2 momentissa nimittäin laaj. piispainkokouksella on valta »valita henkilöitä ja asettaa toimikuntia edistämään sen toimivaltaan kuuluvaa työtä sekä antaa näille tarpeellisia määräyksiä ja valtuuksia niiden työtä varten». Tämä lainkohta on avannut laajoja mahdollisuuksia toimenpiteisiin kirkon elämän elvyttämiseksi ja kehittämiseksi. Niinpä laaj. piispainkokous päätti 12/12 1945 ottaa Suomen kirkon seurakuntaopiston työelimekseen, samana päivänä valtuutti Suomen kirkon seurakuntatyön Keskusliiton ja vastaavan ruotsinkielisen keskusjärjestön toimimaan Suomen kirkon sosiaalitoimikuntana, 12/5 1948 päätti perustaa uskontopedagogisen tutkimuslaitoksen ja 23/4 1947 asettaa toimikunnan kristillistä julkaisutoimintaa varten. Laaj. piispainkokouksen käsiteltäviksi joutuneista varsin lukuisista asioista on syytä mainita vielä seuraavat: kolmasti laaj. piispainkokous on kääntynyt koko kansakunnan puoleen julkilausumilla, jotka ovat koske-

neet kristillisen elämän edistämistä (12/12 1945), lepopäivän pyhittämistä (12/12 1945) ja uskonnonopetuksen säilyttämistä kansakoulujen opetus-suunnitelmassa (12/12 1947). On mm. hyväksytty hiippakuntien sosiaalipapin (13/12 1946) ja pyhäkoulupapin (11/12 1946) ohjesäännöt ja asetettu komiteat mm. pohtimaan diakoniatyön yhtenäistämistä (12/12 1945), suunnittelemaan diakoniakasvatuksen järjestämistä (11/12 1946) ja naisteologien asemaa kirkossa (17/12 1946), on ryhdytty toimiin seksuaalikysymystä nuorisolle esittelevän kirjasen aikaansaamiseksi ja on hyväksytty (11/12 1946) kirkkoneuvostojen toimintaohjeet (11/12 1946). Nämä poiminnot laaj. piispainkokouksen painetuista pöytäkirjoista osoittavat, miten monipuolisesti tämä uusi edustuslaitos on joutunut käsittelemään kirkon sisäisiä kysymyksiä.

Laaj. piispainkokouksen käsittelemistä taloudellisuontoisista asioista on tärkein jokavuotinen kirkon keskusrahaston talousarvion hyväksyminen³⁷ kirkkohallituksen valmistaman ehdotuksen pohjalta. Tässä yhteydessä päätetään määrärahojen käytöstä eri tarkoituksiin ja tulopuolen yhteydessä myös siitä, montako penniä sadalta markalta seurakuntien on verotulojen perusteella vuosittain maksettava kirkon keskusrahastoon (463 a § 5 k.), mikä päätös on alistettava opetusministeriön vahvistettavaksi. Keskusrahaston tilien tarkastajien vaali kuuluu myös laaj. piispainkokoukselle.

Toisaalta on laaj. piispainkokouksen, saatuaan kirkkohallituksen kerromuksen keskusrahaston hoidosta ja hallinnosta sekä tilintarkastajain lausunnon, päätettävä keskusrahaston ja muiden rahastojen tilien hyväksymisestä sekä vastuuvapauden myöntämisestä keskusrahaston johtajalle ja kirkkohallitukselle.³⁸

Keskusrahaston talousarvion käsittelyn yhteydessä on myönnetty varoja myös laaj. piispainkokouksen asettamain toimikuntien ja työelimien menoihin, nimenomaan palkkausmenoihin. On tosin lausuttu epäilyksiä tämän menettelyn suhteen, keskusrahaston varoja kun on käytettävä vähävaraisten seurakuntien avustamiseen.³⁹ Mutta kun KL 464 c §:ssä nimenomaan säädetään, että laajennetun piispainkokouksen ja kirkkohallituksen toiminnasta aiheutuvat menot suoritetaan keskusrahastosta, täy-

³⁷ Aset. kirkon keskusrahastosta 2/12 1944 11 §.

³⁸ Aset. 21/12 -41 kirkon keskusrahast. 14 §.

³⁹ Laaj. piisp.kok. pöyt. 12/12 1946, s. 26—27.

Kirkkohallitus ja laajennettu piispainkokous

tyy katsoa, että tähän sisältyvät myös asetettujen toimikuntien menot, ja että omaksuttu menettely niin ollen on oikeudellisesti moitteeton.

Kirkkolainsäädäntöasioissa laaj. piispainkokous on aloiteoikeuteen nähden KL 455 §:n mukaan aivan samassa asemassa kuin kirkkohallitus, joten se, mitä edellä on kirkkohallituksen kohdalla esitetty, soveltuu myös laaj. piispainkokoukseen. Laaj. piispainkokous ei ole tähän mennessä itse käyttänyt aloiteoikeuttaan siinä muodossa, että se olisi välittömästi antanut ehdotuksia kirkolliskokoukselle, vaan se on kehoittanut kirkkohallitusta antamaan esityksen. Täten tosiasiallisesti kirkkohallituksen ehdotus lepää laajemmalla pohjalla ja se voi nojautua myös laaj. piispainkokouksen arvovaltaan.

Suhteessaan kirkkohallitukseen on laaj. piispainkokous sen yläpuolella oleva elin. Nimenomaisen säännöksen (463 a § 3 k.) mukaan laaj. piispainkokous valvoo kirkkohallituksen toimintaa ja antaa sille tarpeellisia toimintaohjeita. Mitä valvontaan tulee, voi se olla tehokasta vain rahavarain hoidon kannalta, kun kertomusta hallituksen muusta toiminnasta ei anneta. Toimintaohjeisiin nähden taas on todettava, että kirkkohallituksen velvollisuus on niitä noudattaa: eivät ne ole toivomuksia, vaan noudatettavia ohjeita. Laaj. piispainkokous valitsee 463 a §:n 1 kohdan mukaan kirkkohallituksen jäsenet, »johon vaaliin kirkkohallituksen jäsenet eivät ota osaa», kuten laki sanoo, sekä saman §:n 2 kohdan mukaan valitsee ja toimestaan vapauttaa kirkon keskusrahaston johtajan.⁴⁰ Myös kirkkohallituksen jäsenten ja virkamiesten palkkaukset sekä oikeuden eläkkeeseen määrää laaj. piispainkokous (463 a § 4 k.).

Kaikki nämä säännökset osoittavat, että laaj. piispainkokouksen toimivalta lopullisesti muovailtujen ja hyväksytyjen lainsäädännösten mukaan on muodostunut oleellisesti toisenlaiseksi kuin valmistavissa ehdotuksissa oli suunniteltu.⁴¹

⁴⁰ Laaj. piispainkokouksessa 23/4 1947 syntyi erimielisyyttä siitä, saavatko kirkkohallituksen jäsenet osallistua keskusrahaston uuden johtajan valitsemiseen. Kun 463 a §:ssä on erilaiset säännökset keskusrahaston johtajan ja muiden kirkkoneuvosten vaalista ja 464 §:ssäkin keskusrahaston johtaja asetetaan erikoisasemaan siten, että hän virkansa perusteella on kuudentena kirkkoneuvoksena, näyttää myöntävä vastaus olevan puollettavissa. Tämän käsityksen omaksui myös kokouksen puheenjohtaja ja ratkaisi kysymyksen sen mukaan. (Pöyt. s. 6—7.)

⁴¹ Suorastaan erheellinen on käsitys, että laaj. piispainkokous olisi hengellisellä alalla »tarkoitettu kirkossa olevaksi neuvoa antavaksi elimeksi piispainkokouksen tapaan», kuten

Laajennettu piispainkokous ja kirkkohallitus ovat puhtaasti kirkollisia elimiä siinäkin suhteessa että niiden toiminnasta aiheutuvat menot suoritetaan kirkon keskusrahastosta (464 c §).

VI. Senkin jälkeen kun uudet elimet, kirkkohallitus ja laaj. piispainkokous perustettiin jää piispainkokous edelleen toimintaan. Sillä epäilemättä onkin uusien elimien rinnalla oma tehtävänsä hiippakuntahallintojen keskinäisenä puhtaana neuvottelukokouksena. Se oli, kuten edellä on jo parissa yhteydessä mainittu, välillä kehittymässä jonkinlaiseksi kirkon keskushallituselimeksi, jollaiseksi se tietysti, liian kapealla pohjalla toimivana on vähemmän sovelias. Muiden sopivien elimien puutteessa uskottiin piispainkokoukselle, kuten edellä on mainittu, mm. kirkon keskusrahastoa koskevassa laissa useita hallintotehtäviä, jotka nyt on voitu siirtää siltä pois. Onpa alkuperäisistä tehtävistäkin kirkolliskokouksen valmistelutehtävät siirtyneet kirkkohallitukselle. Piispainkokouksen alkuperäinen puhtaasti neuvotteluluonne on täten palautunut ennalleen.⁴² Tämä on syytä entistä tarkemmin huomioida käytännössäkin oikean toimivallan jaon toteuttamiseksi kirkollisten elimien kesken.^{42a}

Arkkipiispan asema, hän kun nyt on kirkolliskokouksen, laajennetun piispainkokouksen, kirkkohallituksen ja piispainkokouksen puheenjohtaja, on muodostunut hyvin keskeiseksi ja edesvastuulliseksi. Kuitenkaan ei uusikaan lainsäädäntö suo hänelle mitään itsenäistä henkilökohtaista toimivaltaa.⁴³ Poikkeuksena kirkkolaissa omaksutusta läpikäyvästä periaatteesta esiintyy arkkipiispalle v. 1933 myönnetty oikeus määrätä kirkon edustamisesta, kun on kysymys suhteista muiden maiden kirkkoyhdyskuntiin (KL 356 § 2 mom.).^{44 45} Kaira on ottanut selvitelläkseen kysymystä, mitkä valtuudet arkkipiispalla on ryhtyä toimenpiteisiin niiden päätösten

kirkkohallitus esitti eräässä laaj. piisp.kokoukselle lähettämässään esityksessä. Vrt. laaj. piisp.kok. pöytäk. 11/12 1947 s. 17 ja 18.

⁴² Vrt. O. G. Rosenqvist, m.t. s. 103—104.

^{42a} Piispainkokousten painettuja pöytäkirjoja lukiessa ei voi välttyä siltä huomiolta, että piispainkokous on v:n 1944 jälkeen käsitellyt eräitä asioita, jotka oikeammin olisivat kuuluneet laaj. piispainkokoukselle.

⁴³ Vrt. K. Kaira, Arkkipiispan kirkko-oikeudellisesta erikoisasemasta. (Teol. aikak. kirja 1947, s. 55.)

⁴⁴ »Tämä tehtävä on annettu hänelle omana, suorastaan arkkipiispan toimesta johtuvana valtana». Vrt. Kaira, TA 1947 s. 55.

⁴⁵ Tämän säännöksen merkityksestä Kaira m.kirj. s. 56—57. Edustukseen ei sisälly valtaa tehdä päätöksiä.

Kirkkohallitus ja laajennettu piispainkokous

johdosta, joita kirkkoa edustettaessa sen puolesta on tehty ja päätynyt siihen epäilemättä oikeana pidettävään tulokseen, että mikäli on kysymys kirkon sisäisistä toimenpiteistä, jotka johtuvat kirkon suhteista ja edustamisesta ulospäin, on noudatettava tavallista toimivallan jakoa, joka pohjimmaltaan perustuu kirkkolakiin. Kirkkolain säännöksistä ei ole lupa poiketa tällaisissa tapauksissa yhtä vähän kuin muulloinkaan.⁴⁶ Kysymys kirkon edustamisesta näyttää joutuneen uuteen vaiheeseen sen jälkeen kun on perustettu uudet keskuselimet, kirkkohallitus ja laaj. piispainkokous. Aloite tässä kohden onkin tehty.⁴⁷

⁴⁶ *Kaira*, m.k. s. 60. — *Kaira* pohtii tässä yhteydessä myös kysymystä kirkon ulkomaisten lahjavarojen hoidosta ja niiden käyttämisestä.

⁴⁷ Tampereen synodaalikokous 7—9/10 1947 on päättänyt esittää v. 1948 kk:lle harkittavaksi, »eikö kirkkomme ulkomaisia suhteita koskevan kirkkolain kohdan tarkistamiseen ja täydentämiseen olisi ryhdyttävä.» (Pöyt. s. 169.)